

Державна служба статистики України

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ У 2013 РОЦІ

Київ

Чисельність населення

На 1 січня 2014 року чисельність наявного населення України становила 45426,2 тис. осіб, з них у міських поселеннях проживало 31336,6 тис. осіб (69,0%), у сільській місцевості – 14089,6 тис. осіб (31,0%). Починаючи з 2003 року в Україні спостерігається тенденція до поступового збільшення рівня урбанізації. Лише в п'яти регіонах чисельність сільського населення більша ніж міського: в Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській областях (52,2–62,9%).

У 2013 році порівняно з 2012 роком чисельність населення України зменшилася на 126,8 тис. осіб, у тому числі міського – на 42,0 тис. осіб, сільського – на 84,8 тис. осіб. Чисельність населення сільської місцевості скорочується з більшою інтенсивністю, ніж міських поселень: у 2013 році коефіцієнт скорочення чисельності населення становив відповідно 6,0 і 1,4 особи на 1000 наявного населення.

Чисельність населення скоротилася в 17 регіонах України. Найбільші рівні скорочення в Чернігівській (10,2 особи на 1000 наявного населення), Сумській (9,1‰), Кіровоградській (7,7‰), Луганській (7,6‰), Донецькій (7,2‰) та Черкаській (7,1‰) областях. Водночас у 10 регіонах спостерігався приріст чисельності населення: м.Києві, Севастопольській міськраді, Київській, Закарпатській, Рівненській, Чернівецькій, Волинській, Одеській та Івано-Франківській областях, Автономній Республіці Крим.

Спостерігався різний вплив чинників на процес формування чисельності населення в регіонах.

За рахунок природного та міграційного скорочення чисельність населення зменшилася в 15 регіонах (Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській областях); за рахунок переваги природного скорочення над міграційним приростом – у 2 регіонах (Полтавській та Харківській областях).

У Волинській області та м.Києві чисельність населення збільшилася за рахунок природного та міграційного приросту; за рахунок переваги природного приросту над міграційним скороченням – у Закарпатській та Рівненській областях, за рахунок переваги міграційного приросту над природним скороченням – в Автономній Республіці Крим, Івано-Франківській, Київській, Одеській, Чернівецькій областях та Севастопольській міськраді.

Процес зменшення чисельності населення України спостерігається з 1993 року.

Склад населення України характеризується суттєвою гендерною диспропорцією. Чисельність чоловіків на 1 січня 2014 року становила 20918,3 тис. осіб, а жінок – 24327,6 тис. осіб, що на 16,3% більше.

Співвідношення за статтю порівняно з попереднім роком майже не змінилося і на 1 січня 2014 року становило 1163 жінки на 1000 чоловіків (на 1 січня 2013 року – 1164 жінки). В 15 регіонах України гендерна диспропорція ще більша (максимальна в Чернігівській області: на 1000 чоловіків 1205 жінок).

Чисельна "перевага" жінок над чоловіками у складі населення України спостерігається з 35 років і з віком збільшується.

Статеві-віковий склад населення країни – результат дії як демографічних процесів (народжуваності, смертності, міграційного руху), так і соціально-економічних.

В Україні сформувалася структура населення, для якої характерна висока питома вага осіб старшого віку і низька – молодшого. На початок 2014 року майже кожен сьомий житель України перебував у віці 65 років і старше, кожен п'ятий – у віці 60 років і старше.

Згідно з міжнародними критеріями населення країни вважається старим, якщо частка осіб у віці 65 років і старше в загальній чисельності населення перевищує 7%. В Україні цей показник вдвічі більший – 15,3%.

Відсоток осіб у віці 0–15 років збільшується в останні три роки (з 15,3 до 15,7), а осіб у віці 60 років і старше – з 2009 року (з 20,3 до 21,6), водночас питома вага населення у віці 16–59 років зменшується з 2010 року (з 64,0% до 62,7%).

Вікова структура визначає і демографічне навантаження – на 1 січня 2014 року на 1000 осіб у віці 16–59 років припадала 251 особа у віці 0–15 років та 344 особи у віці 60 років і старше.

Довідково: Демографічне навантаження – узагальнююча кількісна характеристика вікової структури населення, яка показує навантаження на суспільство непродуктивним населенням.

У порівнянні з попереднім роком показник демографічного навантаження збільшився з 585 осіб на 1000 осіб у віці 16–59 років до 595 осіб. Найвищий цей показник у Чернігівській області (651 особа), найнижчий – у м.Києві (528 осіб).

Демографічне навантаження особами 60 років і старше за регіонами варіює від 258 осіб у Закарпатській області до 421 у Чернігівській. Загалом у 14 регіонах воно більше, ніж в середньому по Україні.

Середній вік населення України на 1 січня 2014 року становив 40,6 року, чоловіків – 37,8 року, жінок – 43,0 року, тоді як за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року відповідно 38,9, 36,2 і 41,2 року, що також свідчить про постаріння населення. "Найстаріше" населення Чернігівської області – 43,0 року, "наймолодше" Закарпатської – 36,7 року.

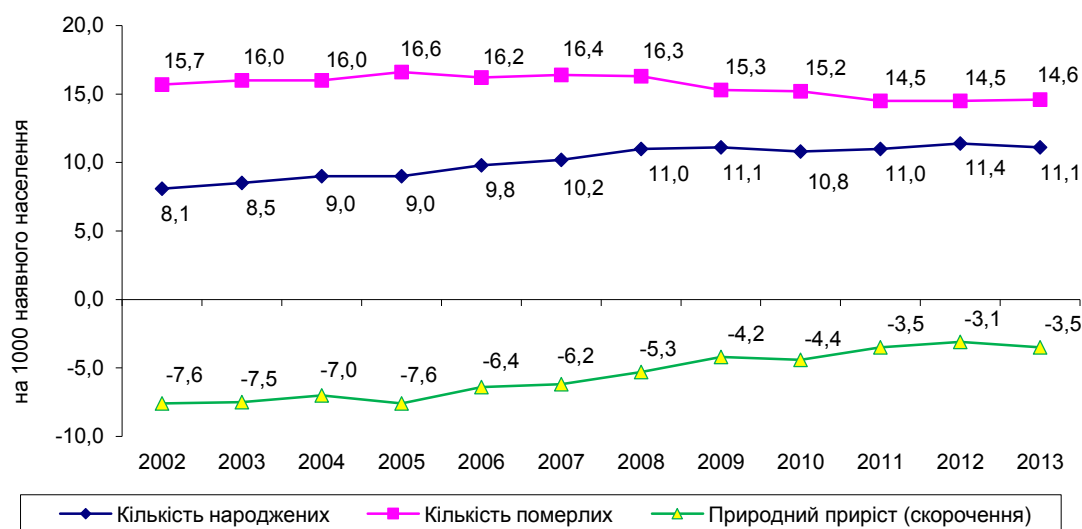
Медіанний вік населення України (вік, який поділяє чисельність населення на дві рівні за обсягом частини: одна – молодше медіанного віку, друга – старше його) на початок 2014 року становив 39,8 року (чоловіків – 36,6, жінок – 43,0).

**Природний приріст
(скорочення)**

Природне скорочення населення залишилося єдиним чинником зменшення населення України і становило у 2013 році 158,7 тис. осіб.

Природне скорочення населення – результат перевищення числа померлих над кількістю народжених. Така ситуація в Україні склалася ще у 1991 році й досі триває. У 2013 році на 100 померлих припадало 76 народжених дітей.

**Загальні коефіцієнти народжуваності, смертності,
природного приросту (скорочення) у 2002–2013 роках**

Народжуваність

Упродовж 2013 року в Україні народилося 503,7 тис. дітей, що на 17,0 тис. менше, ніж у попередньому році. На 100 дівчаток народилося 106 хлопчиків. Рівень народжуваності зменшився з 11,4 до 11,1 особи на 1000 наявного населення.

Серед регіонів України спостерігалася значна диференціація рівня народжуваності: від 9,1 народжених на 1000 наявного населення у Луганській та Сумській областях до 15,1‰ – у Рівненській.

Середній вік жінок, що народжували у 2013 році, становив 27,2 року (у 2012 році – 27,0 року). Середній вік жінок, що народжували першу дитину – 24,7 року (у 2012 році – 24,4 року).

У 61,7% народжених у 2013 році вік матерів варіював від 20 до 29 років.

У порівнянні з 2012 роком зменшилася питома вага народжених, матері яких були молодше 20 років, з 6,6% до 6,1%.

Кількість народжених на 1000 жінок у репродуктивному віці (15–49 років) зменшилася у порівнянні з попереднім роком з 45,9 до 45,0 дитини.

За порядком народження перші діти становили 47,1%, другі – 36,4%, треті – 10,9% від загальної кількості народжених.

В Україні кожен п'яту дитину народжує матір, яка не перебуває в зареєстрованому шлюбі. У 2013 році питома вага позашлюбних народжень у загальній кількості народжених становила 22,1% (у 2012 році – 21,4%). При цьому, частка таких народжень більша в сільській місцевості (міські поселення – 21,1%, сільська місцевість – 23,9%).

Сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні зменшився з 1,531 дитини на 1 жінку репродуктивного віку у 2012 році до 1,506 дитини у 2013 році.

Довідково: Сумарний коефіцієнт народжуваності показує, скільки в середньому дітей народила б одна жінка упродовж усього репродуктивного періоду (15–49 років) при збереженні в кожному віці рівня народжуваності того року, для якого обчислені вікові коефіцієнти.

Смертність

У 2013 році в Україні померло 662,4 тис. осіб, що на 0,8 тис. менше, ніж у 2012 році. Рівень смертності збільшився з 14,5 на 1000 наявного населення у 2012 році до 14,6‰ у 2013 році.

Смертність населення в 15 регіонах більша середньої по країні (найвища в Чернігівській області – 18,6‰), у 12 регіонах – менша (найнижча у м.Києві – 9,8‰).

Смертність населення в сільській місцевості значно вища, ніж у міських поселеннях: 17,7 померлих на 1000 наявного населення у сільській місцевості проти 13,2‰ у міських поселеннях.

Серед причин смерті населення у 2013 році, як і у 2012 році, перше місце посідали хвороби системи кровообігу (66,5% загальної кількості померлих), друге – новоутворення (13,9%), третє – зовнішні причини смерті (6,1%). Рівень смертності зменшився від зовнішніх причин смерті (з 91,5 до 88,6 особи на 100 тис. населення), хвороб органів дихання (з 37,5 до 36,4), деяких інфекційних та паразитарних хвороб (з 30,5 до 28,4). Разом з тим збільшилася смертність від хвороб системи кровообігу (з 957,3 до 968,1), хвороб органів травлення (з 60,8 до 61,4).

Смертність чоловіків вища ніж жінок: 15,5 чоловіків і 13,9 жінок на 1000 осіб відповідної статі. Навіть за умови усунення впливу вікової структури населення зовнішні чинники стають причиною смерті чоловіків у 4,6 рази частіше ніж жінок (випадкові утоплення та занурення у воду – в 6,2 рази, навмисні самоушкодження – в 5,4 рази, випадкові отруєння, спричинені отруйними речовинами – в 5,2 рази), деякі інфекційні та паразитарні хвороби – більше ніж у 3 рази (туберкульоз – більше ніж у 5 разів), хвороби органів дихання – в 4,4 рази, розлади психіки та поведінки – у 3,4 рази (внаслідок вживання алкоголю – в 6,2 рази), хвороби органів травлення – у 2,4 рази.

Довідково: Середня очікувана тривалість життя населення при досягненні точного віку – середнє число років, яке проживуть ті, хто дожив до певного віку (початку вікового інтервалу), за умови збереження в кожному наступному віці сучасного рівня смертності.

Надвисока смертність чоловіків зумовлює великий гендерний розрив показника середньої очікуваної тривалості життя. Так, у 2013 році середня очікувана тривалість життя при народженні для жінок становила 76,22 року, тоді як для чоловіків на 9,88 року менше (66,34 року).

У 2013 році у віці до 1 року померло 4,0 тис. дітей. Крім того, було зареєстровано 3,2 тис. мертвонароджень.

Рівень смертності немовлят порівняно з 2012 роком зменшився з 8,4 до 8,0 померлих дітей у віці до 1 року на 1000 живонароджених. Це найменший показник за роки незалежності України.

Смертність хлопчиків (8,8 померлих на 1000 живонароджених відповідної статі) значно перевищувала смертність дівчаток (7,0‰).

У 2013 році зареєстровано 77 випадків смертей, пов'язаних з вагітністю, що на 4 випадки менше ніж у 2012 році. Проте кількість випадків материнської смерті зросла з 65 у 2012 році до 68 у 2013 році. У розрахунку на 100 тис. живонароджених кількість смертей, пов'язаних з вагітністю, зменшилася з 15,6 у 2012 році до 15,3 у 2013 році, а материнська смертність збільшилася з 12,5 до 13,5 відповідно.

Шлюби та розлучення

У 2013 році зареєстрували шлюб 304,2 тис. шлюбних пар, що на 26,0 тис. менше ніж у 2012 році. Рівень шлюбності збільшився з 6,1 до 6,7 шлюбів на 1000 наявного населення.

Вперше реєстрували шлюб 75% чоловіків і жінок, повторно – 25%.

Середній вік нареченої при вступі до першого шлюбу становив 24,8 року, а нареченого – 27,3 року (у 2012 році – 24,5 і 27,0 року відповідно). В Україні спостерігається збільшення віку вступу до шлюбу. За роки незалежності наречені "постаріли" на 3 роки.

Більше 60% осіб, що реєстрували шлюб у 2013 році, мали вік 20–29 років.

Юнаки у віці до 20 років одружувались переважно з однолітками та жінками старшими за віком. Частка одружень на жінках старших за віком у цій віковій групі найбільша (44,6%). А чоловіки у віці 20–29 років частіше брали шлюб з жінками молодшого віку (65,0%).

У 2013 році серед жінок віком до 30 років 74,3% виходили заміж за чоловіків старших за віком, 14,6% – за молодших від себе, 11,1% – за однолітків.

Водночас у 2013 році зареєстровано в органах державної реєстрації актів цивільного стану 45,3 тис. розірвань шлюбів та розглянуто судами першої інстанції 119,7 тис. справ про розірвання шлюбу окремого провадження із задоволенням заяви і позовного провадження із задоволенням позову, що свідчить про нестабільність шлюбних відносин.

**Міграційний рух
населення**

Останнім часом, починаючи з 2005 року, в Україні спостерігається міграційний приріст населення, що позитивно впливає на формування чисельності населення.

У 2013 році міграційний приріст населення становив 31,9 тис. осіб. Проте це на 29,9 тис. осіб менше ніж у попередньому році. Рівень міграційного приросту зменшився з 13,5 особи на 10 тис. населення до 7,0 особи.

Серед 54,1 тис. іммігрантів найбільша кількість прибулих з Російської Федерації – 14,8 тис. осіб (27,4%), Туркменістану – 3,9 тис. осіб (7,3%), Молдови – 3,3 тис. осіб (6,0%), Узбекистану – 2,9 тис. осіб (5,3%).

Серед 22,2 тис. емігрантів найбільша кількість вибулих у 2013 році з України до Російської Федерації – 4,9 тис. осіб (22,2%), Туркменістану – 1,6 тис. осіб (7,3%), Німеччини – 1,6 тис. осіб (7,1%), Китаю – 1,5 тис. осіб (6,7%), Ізраїлю – 1,2 тис. осіб (5,5%).

Від’ємне сальдо міжнародної міграції у 2013 року зафіксовано тільки в одному регіоні – Закарпатській області.

Разом з тим на демографічні процеси регіонів та зміну чисельності населення крім міжнародної міграції впливає міграція міжрегіональна. Позитивне сальдо міжрегіональної міграції у 2013 році спостерігалось у м.Києві (14,2 тис. осіб), Київській області (8,8 тис. осіб), Одеській області (2,5 тис. осіб), Севастопольській міськраді (2,4 тис. осіб), Харківській області (1,7 тис. осіб), Автономній Республіці Крим (0,8 тис. осіб), Чернівецькій області (0,7 тис. осіб), Івано-Франківській області (0,2 тис. осіб).

Внутрішньорегіональна міграція впливає на формування чисельності міських поселень та сільської місцевості як регіонів так і країни в цілому. У 2013 році чисельність населення міських поселень країни збільшилася за рахунок обміну населенням із сільською місцевістю у межах України на 13,5 тис. осіб, у тому числі за рахунок внутрішньорегіональної міграції на 7,7 тис. осіб.